

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****İBRAHİM SOYLU BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2015/14648
Karar Tarihi : 23/1/2019

Başkan : Engin YILDIRIM
Üyeler : Recep KÖMÜRCÜ
Muammer TOPAL
M. Emin KUZ
Rıdvan GÜLEÇ

Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA
Başvurucu : İbrahim SOYLU
Vekili : Av. Ayşe ACİNİKLİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; makul süre içinde mahkeme önüne çıkartılmama nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/8/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında 4/4/2012 tarihinde gözaltına alınmış ve İstanbul 16. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 6/4/2012 tarihinde sorgusu yapıldıktan sonra tutuklanmıştır.

10. Başvurucunun tutukluluk durumu 30/4/2012, 1/6/2012, 3/8/2012, 31/8/2012, 31/10/2012, 29/11/2012, 18/12/2012 tarihlerinde dosya üzerinden resen incelenmiştir.

11. 25/12/2012 tarihli iddianameyle başvuru hakkında silahlı terör örgütüne üye olma, mala zarar verme, terör örgütü propagandası yapma, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etme suçlarından kamu davası açılmıştır.

12. İddianamenin kabul edilmesi üzerine dava, İstanbul 22. Ağır Ceza Mahkemesinin (TMK 10. madde ile görevli) E.2013/7 sayılı dosyasında görülmeye başlanmıştır.

13. Kovuşturma aşamasında 13/2/2013, 13/3/2013, 10/4/2013 tarihlerinde başvurunun tutukluluk durumu dosya üzerinden resen incelenmiştir.

14. İlk duruşma 18/4/2013 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Başvuru bu duruşmada tahliye edilmiştir. Bu dava ilk derece mahkemesinde derdesttir.

15. Başvuru, makul sürede hâkim huzuruna çıkarılmamış olması nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesine dayanarak tazminat davası açmıştır.

16. Tazminat talebini inceleyen Bakırköy 11. Ağır Ceza Mahkemesi 14/11/2013 tarihinde tutuklamaya konu davanın derdest olması nedeniyle tazminat davasının reddine karar vermiştir.

17. Bu karar başvuru tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 19/1/2015 tarihinde ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tazminat davasının dayanağı olan ceza dava dosyasının incelenmesinde; 04.04.2012 tarihinde gözaltına alınarak 06.04.2012 tarihinde tutuklandığı, hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2012/735 sayı, 25.12.2012 tarihli iddianamesi ile kamu davası açıldığı, İstanbul 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2013/7 Esas sayılı dosyası üzerinden 14.01.2013 tarihli tensiple birlikte tutukluluğun devamına karar verilerek duruşmanın 18.04.2013 tarihine bırakıldığı, sanığın (davacının) 18.04.2013 tarihli celsede savunmasının alınarak tahliye edildiği, ceza yargılamasının davacı ile beraber toplam 19 sanık hakkında silahlı terör örgütüne üye olmak ve sair suçlar nedeniyle yürütüldüğü ve 115 kişinin müşteki sıfatının bulunduğu, davacı vekilinin, müvekkili hakkındaki tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçesiz olarak verildiğinin ileri sürülmediği, soruşturma evresinde sanık sayısının fazla olmasının tutukluluğun uzaması için neden olmasa bile, müşteki sayısının fazla olmasının sürenin uzamasına etkisinin olacağı ve ceza yargılamasına konu suçların niteliği ve dosyanın kapsamı dikkate alındığında, davacının makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmadığı iddiasının sübut bulmadığı anlaşıldığından, davanın bu nedenle reddi yerine, mahkemece 'tazminat istemine konu davanın derdest olup sonuçlanmadığı' gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi sonucu itibarıyla doğru kabul edilmekle,

Yapılan incelemeye, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre davacı vekilinin davanın reddine karar verilmesinin hukuka aykırı olduğuna ilişkin temyiz itirazlarının reddiyle hükmün, isteme uygun olarak onanmasına [karar verildi]."

18. Bu karar 27/7/2015 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 19/8/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

20. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı halde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen, kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her halde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.

(2) İstem, zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemlerle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, en yakın yer ağır ceza mahkemesinde karara bağlanır. "

B. Uluslararası Hukuk

1. Sözleşme Metinleri

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özgürlük ve güvenlik hakkı" kenar başlıklı 5. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yakalama veya tutulma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar vermesi ve yasaya aykırı görülmesi halinde, kendisini serbest bırakması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir."

23. Sözleşme'nin 5. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bu madde hükümlerine aykırı olarak yapılmış bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

24. *Karaosmanoğlu ve Özden/Türkiye* (B. No: 4807/08, 17/6/2014, §§ 76-78) davasında başvuru sulh ceza mahkemesi hâkimi tarafından ifadelerinin alınmasından 2/8/2007 tarihinde tutuklanmış ve davanın başlamasından sonra yani ilk duruşma sırasında 22/1/2008 tarihinde hâkim önüne çıkarılmışlardır. AİHM; bütün bu süreç boyunca

başvurucuların tutuklanmaları hakkında karar vermeye yetkili hâkimlerin önüne çıkarılmadıklarını, gerek tahliye taleplerinin gerekse itirazlarının hâkim önüne çıkarılmaksızın incelendiğini tespit etmiştir. AİHM, tutukluluğa karşı yapılan itirazı değerlendirecek olan hâkimin önünde dinlenme hakkının makul aralıklarla kullanılabilmesi gerektiğini hatırlatmış; somut olayda ileri sürülen durum gibi yaklaşık altı ay süresince hâkim önüne çıkarılmadan geçen sürenin *makul* olarak nitelendirilemeyeceğini belirterek Sözleşme'nin 5. maddesinin (4) numaralı fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. *Erişen ve diğerleri/Türkiye* (B. No: 7067/06, 3/4/2012, § 53) davasında da iki ve dört aydan fazla süre boyunca mahkeme huzuruna çıkarılmamanın Sözleşme'nin 5. maddesinin (4) numaralı fıkrasında öngörülen hâkim önünde düzenli aralıklarla dinlenme hakkıyla uyumlu olmadığı sonucuna ulaşmıştır. *Deniz Seki/Türkiye* (B. No: 44695/09, 21/6/2016, §§ 17-19) kararında AİHM 24/2/2009 tarihinde tutuklanan ve ilk kez 1/10/2009 tarihinde mahkeme huzuruna çıkarılan başvuruçunun Sözleşme'nin 5. maddesinin (4) numaralı fıkrasındaki haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 23/1/2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruçunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvuruçucu, tutuklandıktan on üç ay sonra mahkeme huzuruna çıkarıldığını belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkıyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık; başvuruçunun duruşma açılmasına yönelik açık bir talebinin olmadığını, başvuruçunun tutuklama kararına ve tahliye edilmesine kadar olan süreçte resen yapılan tutukluluk incelemelerine itiraz ettiğine ilişkin bir bilgi veya belgeye rastlanmadığını, dosyadaki sanık sayısının ve isnat edilen suçun niteliğinin makul sürede hâkim önüne çıkarılma hakkı açısından gözönünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir.

28. Başvuruçucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında dosyadaki sanık sayısının fazla olmasının dosyaya bir etkisinin olmadığını, bireysel başvuru dilekçesinde ileri sürdüğü hususlar da dikkate alındığında başvurusunun kabulüne karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

B. Değerlendirme

29. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlanmanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuruçucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruçunun bu başlık altındaki iddiaları Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında incelenecektir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

32. Anayasa Mahkemesi, tutukluluk ve tutukluluğa itiraz incelemelerinde uygulanması gereken usule ilişkin güvencelerle ilgili iddiaları, birçok kararında incelemiş ve anılan kararlarda inceleme yöntemine ilişkin ilkelerini belirtmiştir (*Firas Aslan ve Hebat Aslan*, B. No: 2012/1158, 21/11/2013, §§ 64-78; *Mehmet Haberal*, B. No: 2012/849, 4/12/2013, §§ 122-132; *Mehmet Halim Oral*, B. No: 2012/1221, 16/10/2014, §§ 50-54; *Ferit Çelik*, B. No: 2012/1220, 10/12/2014, §§ 51, 52; *Hikmet Yaygın*, B. No: 2013/1279, 30/12/2014, §§ 29-36; *Emrah Oğuz*, B. No: 2013/1755, 25/3/2015, §§ 43-54; *Ulaş Kaya ve Adnan Ataman*, B. No: 2013/4128, 18/11/2015, §§ 53-73; *Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri*, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 265-270).

33. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasından kaynaklanan temel güvencelerden biri de tutukluluğa karşı itirazın hâkim önünde yapılan duruşmalarda etkin olarak incelenmesi hakkıdır. Zira hürriyetinden yoksun bırakılan kimsenin bu duruma ilişkin şikâyetlerini, tutuklanmasına dayanak olan delillerin içeriğine veya nitelendirilmesine yönelik iddialarını, lehine ve aleyhine olan görüş ve değerlendirmelere karşı beyanlarını hâkim/mahkeme önünde sözlü olarak dile getirebilme imkânına sahip olması tutukluluğa itirazını çok daha etkili bir şekilde yapmasını sağlayacaktır. Bu nedenle kişi, bu haktan düzenli bir şekilde yararlanarak makul aralıklarla dinlenilmeyi talep edebilmelidir (*Firas Aslan ve Hebat Aslan*, § 66; *Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri*, § 267).

34. Ancak tutukluluğa ilişkin her karara karşı itirazın incelenmesinde veya her tahliye talebinin değerlendirilmesinde duruşma yapılması ceza yargılaması sistemini işleme hâle getirebilecektir. Bu nedenle Anayasa'da öngörülen inceleme usulüne ilişkin güvenceler, duruşma yapmayı gerektirecek özel bir durum olmadığı sürece tutukluluğa karşı yapılacak itirazlar için her durumda duruşma yapılmasını gerektirmez (*Firas Aslan ve Hebat Aslan*, § 73).

35. Anayasa Mahkemesi, tutukluluk durumunun yedi ay boyunca duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden incelendiği bir başvuruda Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (*Ferit Çelik*, B. No: 2012/1220, 10/12/2014, §§ 50-54).

36. Somut olayda başvuru 6/4/2012 tarihinde tutuklanmış, tutuklandığı tarihten sonra ilk kez 18/4/2013 tarihinde mahkeme/hâkim karşısına çıkarılmıştır. Başvurucunun mahkeme/hakim huzuruna çıkarılmama nedeniyle açtığı tazminat davası ilk derece mahkemesince tutuklamaya konu davanın derdest olması nedeniyle reddedilmiştir. Yargıtay 12. Ceza Dairesi ise yaptığı değerlendirmede tutuklamaya konu davanın başvuru ile beraber toplam 19 sanık hakkında silahlı terör örgütüne üye olmak ve sair suçlar nedeniyle yürütüldüğünü ve 115 kişinin müşteki sıfatının bulunduğunu, soruşturma evresinde sanık sayısının fazla olmasının tutukluluğun uzaması için neden olmasa bile, müşteki sayısının fazla olmasının sürenin uzamasına etkisinin olacağını belirterek ve ceza yargılamasına konu suçların niteliği ve dosyanın kapsamını da dikkate alarak başvurunun makul sürede

yargılama mercii huzuruna çıkarılmadığı iddiasının sübut bulmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu gerekçeler tutukluluğun uzun sürmesi bakımından yeterli görülebilirse de tutuklu bir kişinin 13 ay boyunca mahkeme/hakim huzuruna çıkarılmadan tutukluluğunun devam ettirilmesi iddiası yönünden yeterli görülmez. Davanın karmaşıklığı, sanık ve müşteki sayısının fazla olması, bu kadar uzun süre mahkeme/hakim huzuruna çıkarılmamanın haklı gerekçesi olarak kabul edilemez. Bu nedenlerle başvurunun isnat edilen suç kapsamında tutukluluk durumunun duruşmasız olarak incelenmesi ve yaklaşık on üç ay boyunca bu şekilde devam eden bir usule göre özgürlüğünden yoksun bırakılması başvurucuya yeterli güvencelerin sağlanmaması sonucunu doğurmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

39. Başvurucu, açtığı tazminat davasında istediği 5000 TL'lik manevi zararın tutuklandığı tarihten itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte kendisine ödenmesine karar verilmesini ve açtığı tazminat davasının haksız olarak reddedilmesi nedeniyle 5.000 TL de manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir.

40. Başvuruda, tutukluluğun on üç ay boyunca hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın dosya üzerinden yapılan incelemeler sonrasında verilen kararlarla sürdürülmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bununla birlikte başvurunun tutukluluk incelemesi kapsamında karar tarihi itibarıyla hâkim/mahkeme önüne çıkarıldığı görülmektedir. Bu durumda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için tazminat dışında, yapılması gereken bir hususun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

41. Başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

42. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 226,90 TL harç ve 2.475 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.701,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutukluluk incelemesinin hâkim/mahkeme önünde makul aralıklarla yapılmadığına ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Tutukluluk incelemesinin hâkim/mahkeme önünde makul aralıklarla yapılmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 226,90 TL harç ve 2.475 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.701,90 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruçunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın birer örneklerinin bilgi için Bakırköy 11. Ağır Ceza Mahkemesi ile Yargıtay 12. Ceza Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/1/2019 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Engin YILDIRIM

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ